

Wat weten we over Meetjeslandse muizen?

Bevindingen bij braakballenonderzoek

Om te weten welke soorten muizen te vinden zijn in het Meetjesland, heb je twee mogelijkheden. Ofwel vang je ze met lifetraps (valletjes waarmee muizen levend worden gevangen en na determinatie weer worden vrijgelaten), ofwel pluis je braakballen van (vooral kerk)uilen om een beeld te krijgen van de soorten die bij ons voorkomen. Beide methodes vullen elkaar aan om een beter beeld te krijgen. En dan nog: dwergspitsmuizen bijvoorbeeld laten zich niet gemakkelijk vangen, noch door de mens noch door uilen. In dit artikel hebben we het over de resultaten van pluiswerk van kerkuilbraakballen in 2019.

Braakballen verraden de eetgewoontes van kerkuilen (foto: Ludo Goossens)

Uitpluizen

De braakballen van kerkuilen zijn gemakkelijk te vinden, omdat hun braakballen voor het rapen liggen in de kast waarin ze broeden. Dankzij inspanningen van verschillende organisaties en vrijwilligers hangen in het Meetjesland vrij veel kerkuilkasten die worden opgevolgd. Voor de bosuil of ransuil moet je gericht op zoek gaan in bossen waar de uilen roesten. De steenuil eet vooral insecten, dus daar hebben we bij zoogdierenonderzoek niet veel aan.

De braakballen worden met pincet, oude tandenborstel en ander fijn materiaal ontleed. Bij het pluizen gaan we vooral op zoek naar de schedels. Dankzij het verschillend tandprofiel bij muizensoorten kunnen we ze op naam brengen.

Af en toe duikt ook een vogelschedeltje op. In één braakbal kunnen wel tien soorten muizen zitten, maar zeven soorten is algemener.

Hoe zwaarder de prooi, zoals een rat, hoe kleiner het aantal prooien in een braakbal. Ook kikkers en mollen vallen wel eens ten prooi aan de (kerk)uil, maar dat is niet algemeen. Slechts één keer werd een dode vleermuis gevonden in een kerkuilencast, maar die zat niet in een braakbal.

Meetjeslandse muizen

Je zou ervan versteld staan hoeveel soorten muizen in het Meetjesland rondtrippelen. De muizen die bij ons voorkomen, komen uit verschillende families. De eerste behoort tot de orde van de insecteneters: de familie spitsmuizen (Soricidae). Dwergspitsmuizen zijn onze kleinste soort roodtandspitsmuizen (de tanden zijn zoals gezegd een belangrijk detail bij het pluiswerk). Samen met de bosspitsmuis leven ze in hetzelfde type biotoop en stellen hun activiteit en periode op elkaar af om concurrentie te vermijden. Nog eentje met rode tandpuntjes, net als de twee vorige soorten, zijn de waterspitsmuizen. Die zijn zeldzaam en hebben we niet gevonden in braakballen, wat natuurlijk niet meteen betekent dat ze hier niet voorkomen. Een veel voorkomende soort wittandspitsmuis en de lievelingskost van de kerkuil is de huisspitsmuis. In Stoktevijver (Zomergem) werden dan weer veel dwergspitsmuizen gevonden, dus hier wordt een omvangrijke populatie van deze soort vermoed. De veldspitsmuis werd enkel gevonden in de grenszone met Nederland, van het meest noordwestelijke punt langs de grens (Sluis) tot het meest oostelijke (Wachtebeke).

De muizenschedeltjes in braakballen vertellen ons over welke muizensoort het gaat

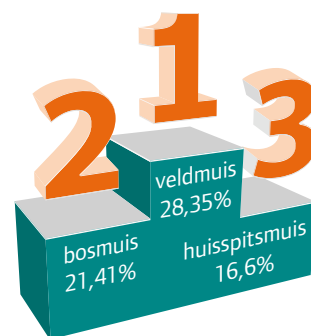
Rosse woelmuis, niet zo vaak te vinden in braakballen (foto: Ludo Goossens)

Een tweede familie zijn de woelmuizen (Arvicolidae), die net als de derde groep tot de knaagdieren behoren. De mooie rosse woelmuis is een veel voorkomend beestje. Raar dat ze gemakkelijk in lifetraps gevangen wordt, maar heel wat minder te vinden is in braakballen. Ik vermoed dat kerkuilen bij donker weer jagen en dat de rosse woelmuis dan al wat minder actief is. Minder geliefd bij tuiniers zijn de veldmuis en de aardmuis, omdat ze wel eens aan gewassen in de tuin knagen. De zware poldergronden in het noorden springen er heel duidelijk uit door de hoge proporties veldmuis (50 tot 90% voorkomend in de braakballen). Hoe meer naar het zuiden, hoe meer de aardmuis en ondergrondse woelmuis het overnemen. Interessant is soms ook om de plaatselijke situatie te bekijken. Zo is er een grote populatie veldmuizen ergens in Zomergem, waar een landbouwersgezin nog een eigen maalterij heeft, een unicum. Graan trekt veldmuizen aan, vandaar misschien de opvallend hoge tellingen van veldmuis in braakballen uit die buurt. De teloorgang van het verbouwen van graangewassen op zandgronden is wellicht één van de oorzaken van het verdwijnen van de veldmuis. Nog in Zomergem was de ondergrondse woelmuis de meest voorkomende woelmuis in braakballen, terwijl ze in de polders nauwelijks aanwezig is.

Een andere familie binnen de orde van de knaagdieren zijn de muizen en ratten (Muridae). Alhoewel de bosmuis niet moet onderdoen voor Mickey Mouse qua schoonheid, zijn de meeste soorten van deze familie niet geliefd. En dat zijn de bruine en zwarte rat, maar ook de huismuis en de dwergmuis. Vele van deze laatste familie leven graag rond onze huizen. Opvallend is dat de huismuis zeer beperkt gevonden wordt in braakballen. Ze wordt meer dan waarschijnlijk verdrongen door de meer territoriale bosmuis. De bruine rat is amper te vinden in braakballen. Dat ligt allicht aan de grootte van dit prooidier: kerkuilen hebben de gewoonte om hun prooi in zijn geheel door te slikken. En een volwassen rat weegt zwaarder dan een kerkuil dus begin daar maar eens aan... Verrassend was wel het dubbele aantal zwarte dan bruine ratten in de braakballen. In Bassevelde werden eind mei 2019, dat is vrij vroeg op het jaar, zeven grote kerkuiljongen gevonden in een nestkast. Dat is het hoogste aantal uitvliegers in Meetjesland ooit geregistreerd. Er werden in de kast wel tien zwarte ratten in 20 braakballen gevonden. Geen wonder dat zo een groot nest mogelijk was: één zwarte rat is ruim genoeg om de dag (en nacht) mee door te komen. Per groot jong moest dus maar één maaltijd per nacht aangeboden worden...

De top drie voor 2019

Het klinkt misschien wat luguber, maar de top drie van meest gevonden muizen in de kerkuilbraakballen anno 2019 wilden we jullie nog graag meegeven.

Dank

Deze winter hebben Floris Verhaeghe en ik de Meetjeslandse kerkuilbraakballen gepluisd. Floris Verhaeghe nam het grootste deel van het pluiswerk voor zijn rekening, Frank Van de Keere controleerde telkens de kerkuilkasten en voorzag ons van het nodige braakbalmateriaal.

Christine De Bie, met dank aan Frank Van de Keere en Floris Verhaeghe